

EXPOSICIONS

La Glòria d'Alexandria

Del 29 d'agost al 29 de novembre 1998

Musée de l'Ephèbe al Cap d'Agde (França)

Aquesta és la última oportunitat de veure prop de casa nostra, a la localitat costanera d'Agde, la magnífica exposició que mostra els resultats de les excavacions submarines fetes a Alexandria durant més de cinc anys per Jean-Yves Empereur i el seu equip. L'exposició compta amb més d'un centenar d'obres d'art i peces arqueològiques, que abasten 300 anys de la història d'Egipte, des d'Alexandre el Gran a Cleopatra VII. Tres segles durant els quals, Alexandria, capital del món antic, va prosperar amb la fusió de les cultures gregues i egípcies, confluint en una fabulosa civilització.

Aquesta mateixa mostra, però més ampliada, ja va poder ser vista al Petit Palais a París del 7 de maig fins al 26 de juliol, amb gran èxit de públic. Les peces de la exposició han estat prestades pels museus d'Alexandria, del Caire i de Tantah per la direcció d'Antiguitats del Delta del Nil.

L'exposició al Musée de l'Ephèbe es desenvolupa dins de set àmbits diferents, on cadascuna de les set sales il·lustra un aspecte d'aquesta civilització.

Sala 1. La Baixa Època.

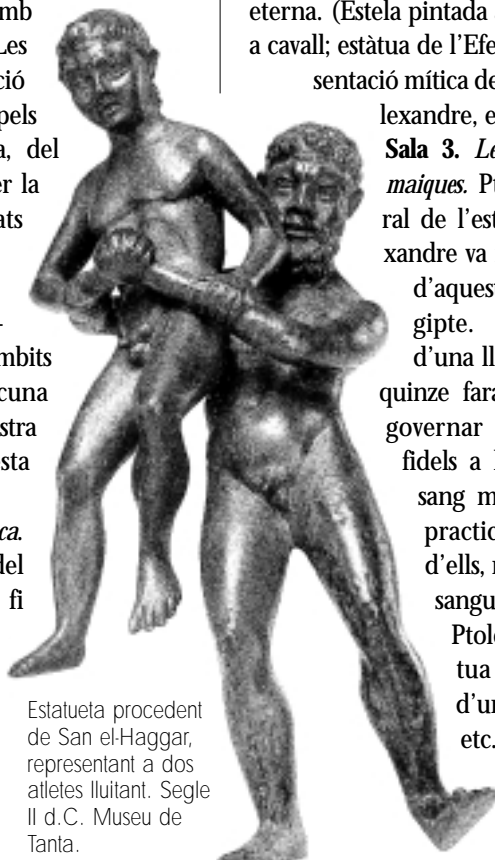
La primera meitat del Xè segle a.C., de la fi dels ramessides a la primera dominació persa i les lluites pel poder. Els objectes exposats en aquesta primera sala evocuen l'agitat període

abans d'Alexandre i que testimonien la persistència de l'Egipte mil·lenari per damunt de les invasions estrangeres i altres periples de la història. (Estela de Naucratis, XXX d., regne de Nectàneb, just abans de l'arribada d'Alexandre; taula d'ofrenes d'Amasis, etc.).

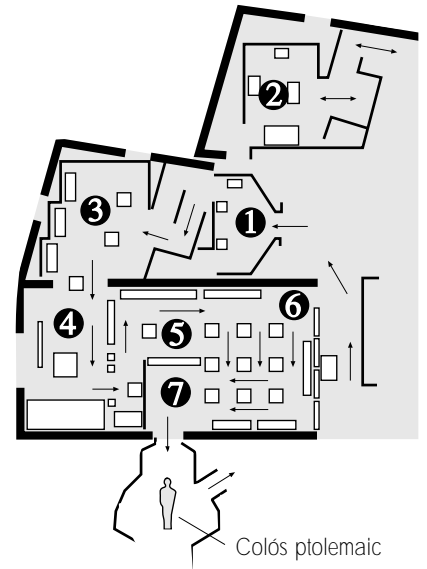
Sala 2. Alexandre III el Gran i la creació d'Alexandria. Al desembre de l'any 332 a.C. Alexandre fou coronat faraó d'Egipte a Memfis. El 20 de gener de l'any 331, amb l'ajut de l'arquitecte Deinostrates de Rodes i dels enginyers del seu exèrcit Diades i Kharias, Alexandre va dibuixar sobre el terreny amb farina, el traçat de la ciutat d'Alexandria. Alexandre va morir l'any 323 a.C. a l'edat de trenta-tres anys i va entrar dins de la llegenda dels herois dotats d'una joventut eterna. (Estela pintada amb un guerrer a cavall; estàtua de l'Efeb d'Agde representació mítica de la joventut d'Alexandre, etc.).

Sala 3. Les dinasties ptolemaiques. Ptolomeus, general de l'estat major d'Alexandre va rebre, a la mort d'aquest, la terra d'Egipte. Es el primer d'una llarga dinastia de quinze faraons que varen governar l'Egipte i que fidels a la puresa de la sang macedònia varen practicar, la majoria d'ells, matrimonis consanguinis. (Estàtua de Ptolomeus VI?, estàtua de calcària d'una reina làgida, etc.).

Sala 4. La creació d'Alexandria. Aquesta

Estatueta procedent de San el-Haggar, representant a dos atletes lluitant. Segle II d.C. Museu de Tanta.

Situació de les sales d'exposició al Musée de l'Ephèbe al Cap d'Agde.

ciutat construïda damunt d'una franja de terra situada a l'oest del delta del Nil, entre el llac Mareotis i el Mediterrani es va convertir ràpidament en el primer port de la Mediterrània i en una fastuosa capital del món antic. Els objectes d'aquesta sala ens evocuen l'antic esplendor d'aquesta megalòpolis. (Mosaics trobats a la zona dels palaus, monedes, etc.).

Sala 5. Art i cultura, la vida a Alexandria. El nombre d'habitants d'Alexandria arribava gairebé al mig milió d'ànimes, nombre que excedia en molt a les de les altres ciutats d'aquell temps. Polibi, en el seu viatge a Alexandria cap a l'any 145 a.C. diu que a Alexandria i conflüen tres tipus d'habitants: els egipcis nadius, els mercenaris estrangers, molt nombrosos i indisciplinats i els alexandrins, grecs d'origen i que per la seva pròpia naturalesa difícils de governar. (terracotes, bronzes, joies, etc.).

Sala 6. Religions, l'altre món. Les nombroses influències i intercanvis culturals *segueix a la pàg. 66*

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

La tomba G 7000x de Guiza

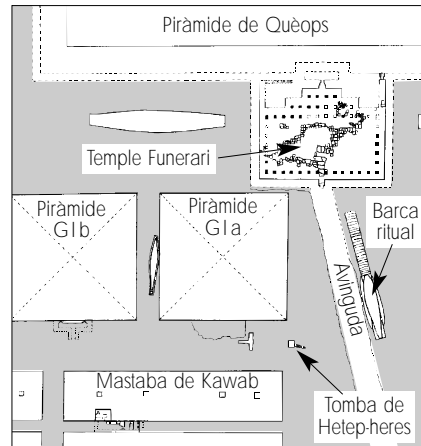
L'any 1925 la Universitat de Harvard i del Museu de Boston estaven realitzant una campanya d'excavacions a la zona de la necròpolis de Guiza, dirigida pel Dr. George A. Reisner.

El 2 de febrer d'aquest mateix any, el fotògraf de l'expedició al situar el tripode, per fotografiar les excavacions que s'estaven fent al cementiri est de la piràmide de Quèops, es va adonar que hi havia restes de guix en el sòl de calcària. Seguidament es va netejar la zona i els ajudants de Reisner, –ja que aquest estava de viatge als Estats Units,– es van posar a examinar atentament aquelles restes de guix, utilitzat per encaixar unes pedres de calcària. Una vegada extretes, va aparèixer una obertura amb dotze graons que desembocava a un pou de 1,75 x 2,35 m de secció, completament dissimulada sota el paviment de pedra. A una profunditat de 7,5 m van trobar una llosa de pedra en el mur oest, que segellava un petit nínxol on hi havien dipositades les restes d'un sacrifici, consistents en un crani amb banyes i tres potes d'un bou, dues gerres de vi, alguns trossos de carbó i dos resquills de basalt negre. Entre els blocs extrets del pou s'hi varen trobar restes de ceràmica i un segell de fang amb el nom del Rei Quèops.

Continuaren excavant el pou, tallat irregularment i que anava estrenyent-se a mida que s'avançava (1,75 x 1,40 m). Finalment a 25,50 m de profunditat i a la paret sud, va aparèixer la part superior

Entrada i pou de la tomba de Hetep-heres.

Situació de la tomba G 7000x a Guiza.

del sostre d'una cambra. L'ajudant de Reisner, Alan Rowe, i el seu assistent Greenleess, van retirar un bloc de pedra i a la llum d'una espelma van entreveure a l'interior de la cambra un sarcòfag d'alabastre i alguns objectes d'or.

Es van fer nombroses fotografies amb la llum que reflectien uns miralls col·locats a l'exterior i a l'interior del pou i amb l'ajut d'uns prismàtics van poder llegir part d'una inscripció: "*Senyor de les Dues Corones, Esnofrú, l'Horus Nebmaaf*".

A causa de les informacions poc aclaridores de l'informe oficial, fet per l'equip investigador, la premsa internacional es va fer ressò de la troballa i va publicar que s'havia localitzat la tomba del Rei Esnofrú, pare de Quèops. Reisner, des dels Estats Units, visiblement contrariat, va telegrafiar a Rowe i li digué que la tomba no podia pertànyer a Esnofrú i li ordenà que la tanqués fins el seu retorn a Egipte.

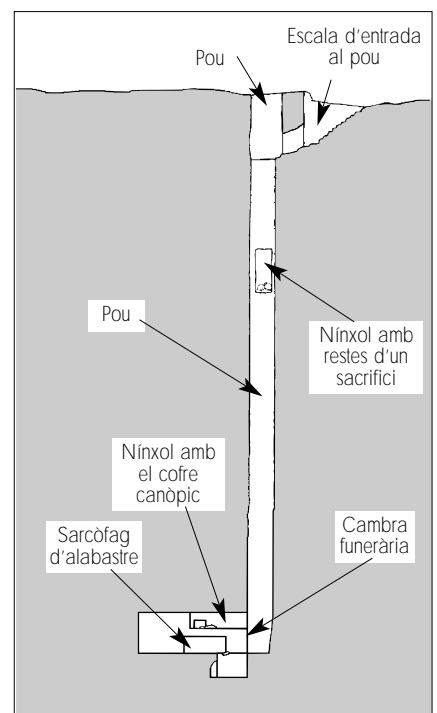
Un temps després, en arribar a Egipte, Reisner començà el treball dins la cambra que amidava 5,20 x 2,70 m. En un primer cop d'ull s'adonà que la part superior del sarcòfag i la inferior de la tapa tenien uns desperfectes a conseqüència d'haver estat forçat per obrir-lo. No obstant això, la tomba no havia estat saquejada, per la qual cosa solament podia haver-se fet abans de segellar-se el pou d'accés. Possiblement aquest fet s'hauria perpetrat en una altra tomba, on primerament s'havia fet l'enterrament. Reisner cada vegada estava més segur que aquest pou era producte d'un segon enterrament.

L'interior de la cambra era un conglomerat de restes d'objectes, juntament amb una espècie de cendra de color gris, producte de la desintegració dels objectes orgànics, com ara fusta, teles, cistells, estores, etc. Tot això formava una capa desigual per tot el terra que anava d'uns 10 cm d'alçada fins gairebé un metre al costat sud de la cambra. La totalitat dels objectes de fusta havien desaparegut, només quedava el xapat d'or escampat per terra. El sarcòfag no podria ser obert fins que no es poguessin treure uns plafons daurats amb incrustacions i els pals d'un dossier que estaven damunt seu, la qual cosa no es podia fer fins que s'hi pogués accedir per tots els costats, després d'haver extret tot el que hi havia a terra.

Reisner i el seu equip van començar a extreure i registrar, capa per capa, i per petites porcions els objectes escampats pel terra de la tomba. Amb molta cura van arribar a una filera de signes jeroglífics d'or, que havien estat incrustats en un plafó de fusta que s'havia desintegrat totalment. Els textos deien: "*La mare del rei de l'Alt i Baix Egipte, seguidora d'Horus, guia del governant... filla del seu cos del déu, Hetep-heres*." Ara Reisner va tenir la certesa que havien trobat la tomba de la filla del Rei Huni, esposa d'Esnofrú, fundador de la IV dinastia i mare del Rei Quèops.

L'extracció d'objectes d'aquest important descobriment va continuar

Secció S-N de la tomba de Hetep-heres.

Detall dels objectes de l'interior de la tomba, en primer terme s'hi poden veure les restes de la caixa amb els braçalets de la reina.

sense pausa durant gairebé un any. Entre els objectes rescatats hi havia cadires, vasos d'ungüents, una cadira gestatòria, un llit, un dossier, caixes, nombrosos vasos de ceràmica, alabastre i pedra, etc. També es va trobar una caixa que contenia vint braçalets de plata amb incrustacions.

L'equip de Reisner, en els 321 dies que va durar l'excavació, va fer un total de 1057 fotografies. Les notes, esbossos i plànols van ocupar 1701 pàgines.

Finalment només quedava el sarcòfag d'alabastre per obrir; això va succeir el 3 de març de 1927, quan Reisner i els seus dos ajudants Dunham i Wheeler, juntament amb el ministre d'Obres Públiques i el Sotsecretari d'Estat egipcis, el director d'Antiguitats Pierre Lacau, el ministre americà per Egipte i un representat del Museu de Boston, varen ser baixats un a un, lligats a una cadira, els 27 metres fins el fons del pou. Reisner primerament els advertí dels

indicis que hi havia que el sarcòfag hagués estat forçat en temps antics. La tapa va ser aixecada lentament i amb molta cura, després de trencar els cinc segells. Reisner, i tots tots els convidats, estaven atents al que hi trobarien dins, però... el sarcòfag estava completament buit! solament una lleugera taca fosca en el seu fons indicava que alguna vegada el cos de la reina hi havia estat dipositat. La decepció de Reisner i dels altres convidats va ser molt gran, l'única esperança que els quedava era descobrir què hi havia dins del nínxol segellat de la paret occidental.

El 21 de maig es van retirar els blocs de carreus que segellaven l'ampli nínxol. En el seu interior hi varen trobar un cofre cúbic d'alabastre i quatre pals de fusta que possiblement haurien servit per transportar-lo des de la seva tomba originària. A l'interior del cofre hi havia quatre compartiments amb quatre paquets canòpics embolicats amb teles de lli. Aquestes van ser les úniques restes mortals de la Reina Hetep-heres trobades a l'interior de la tomba.

Reisner, amb gran imaginació, va exposar una interessant teoria, digne d'una novel·la d'aventures, per explicar el que havia succeït. El resum d'aquesta història és la següent: La mare de Quèops va morir i fou enterrada a Daixur prop de la tomba del seu espòs el rei Esnofrú. En els primers anys de regnat del seu fill i successor, Quèops, la tomba fou saquejada i el cadàver de la reina destruït. El gran visir Hemionu assabentat

Sarcòfag d'alabastre de la reina Hetep-heres trobat a l'interior de la tomba completament buit.

d'aquest fet li ho va ocultar al rei, dient-li solament que la tomba havia estat saquejada i els danys eren poc importants i que el millor fora enterrar-la prop de la seva pròpia tomba a Guiza, en aquells temps en plena activitat constructora. El Rei Quèops no es va imaginar mai que el cadàver de la seva mare no era dins del sarcòfag, de manera que es va fer el nou enterrament, en una tomba secreta al costat de la seva piràmide, amb tots els objectes recollits de l'antiga tomba.

Moltes altres teories alternatives al relat de Reisner han estat exposades fins el dia d'avui per nombrosos egiptòlegs i historiadors, però encara cap d'aquestes teories ha pogut ser mantinguda amb certesa i fiabilitat.

Alguns autors opinen que la tomba G 7000x formava part del projecte inicial per a la piràmide G1a, i que, en un canvi de plans, va ser abandonada construint la piràmide uns quants metres més a l'oest on hauria estat enterrada Hetep-heres amb un nou aixovar funerari. S'ha comprovat, que tant el dossier de la reina com tot l'aixovar funerari trobat a l'interior del pou, encaixa perfectament en la cambra sepulcral de la piràmide G1a.

Sigui com sigui, això tampoc explicaria satisfactoriament el fet que es trobés a l'interior del pou els vasos canòpics intactes de la reina. Possiblement noves excavacions a la zona de Daixur i Guiza ens podran donar algun dia la resposta correcta a l'interessant "misteri" de la tomba G 7000x de Guiza.

Interior de la tomba amb el sarcòfag de la reina i al damunt els pals del dossier.

segueix de la pàg. 63

rals via marítima o des de l'interior del país varen contribuir a desenvolupar els lligams religiosos amb l'antic Egipte. Els cultes als animals sagrats, els misteris d'Isis i Osiris, les cases d'eternitat de les necròpolis de Saqqara o Tebes, etc. varen fer que la cosmopolita i hel·lenística Alexandria restés sota l'influència egípcia. (Estàtues de divinitats, Amon, Afrodita-Isis, Serapis, etc.).

Sala 7. Les excavacions al

Far d'Alexandria. El

Far, una de les set meravelles del món antic, s'aixecava a més de cent metres damunt d'una roca a l'extrem de la illa de Pharos, de la qual li pren el nom. Visible des de més de cinquanta quilòmetres, aquesta important edificació va ser la suposada obra de l'arquitecte Sostrate de Cnide que el va fer construir cap a l'any 297 a.C. El far va estar en funcionament fins a l'Edat Mitjana on un terratrèmol va ajudar la seva destrucció. L'any 1477 estava en runes i el

Estàtua d'una reina ptolemaica. Segle III a.C. Museu d'El Caire.

sultà mameluc Qayt-Bey hi va fer construir una fortalesa en el seu emplaçament. (mosaics, monedes, antigues iconografies i textos, etc.).

A més de les sales anteriorment esmentades es pot veure, també, un colós ptolemaic de granit de cinc metres d'alçada i de 23 tones de pes trobat a la zona del Far d'Alexandria.

Conjuntament amb l'exposició es pot veure una mostra de 35 fotografies de Stéphane Compoint/agència Sygma, que il·lustren els treballs dels arqueòlegs dirigits per Jean-Yves Empereur de les excavacions submarines (17 fotos) al Far d'Alexandria l'any 1995, i de les excavacions d'urgència (18 fotos) fetes a la necròpolis anomenada "la ciutat dels morts" el juny de 1977.

Dades pràctiques:

Lloc: Musée de l'Éphèbe Mas de la Calpe 34 300 Cap d'Agde

Tel. 07 33 467 946 960

Fax. 07 33 467 946 969

Dates: del 29 d'agost al 29 de novembre

Horari: tots els dies de 9h a 21h

Preus: 45 FF - grups de més de 10 persones 35 FF

Publicacions: Catàleg de la exposició "La Gloire d'Alexandrie, d'Alexandre à Cléopâtre, les derniers pharaons" al Musée de l'Éphèbe: 150 FF

Nota: Totes aquestes dades estan resumides dels textos informatius sobre l'exposició en les pàgines d'*Internet* realitzades per Mme. Odile Bérard-Azzouz, conservadora del patrimoni.

Internet: <http://www.ville-agde.fr/alexandrie>

L'Efeb d'Agde

Aquesta estàtua de bronze de 133 cm d'alçada, va ser descoberta a l'Hérault l'any 1964. Ha estat identificada com a una representació idealitzada d'Alexandre, símbol de la joventut eterna. Està datada al segle Ier. a.C.

Aquesta magnífica estàtua és la que dona nom al Museu on es desenvolupa l'exposició "La Gloria d'Alexandria".

SOCIETAT CATALANA
D'EGIPTOLOGIA

Horari de Secretaria
Carrer Aragó 305 entl.
dilluns i dimarts
de 5,30 a les 8,30 h.

Per qualsevol informació o col·laboració relacionada amb el Full, truqueu al Telèfon: 93 457 81 20

LLIBRERIA MIZAR
LLIBRES D'EGIPTOLOGIA

NOVETATS 1998

Còrsega 203-205 (cantonada Casanova)
08036 Barcelona - Tel/Fax 93 439 30 29

10% de descompte pels
membres de la
Societat Catalana d'Egiptologia

EGIPTE: PRIMERS JORNADES
D'HISTÒRIA ANTIGA.
MUSEU DE MONTSERRAT 11
D'OCTUBRE 1997
CUADERNOS DE
EGIPTOLOGIA MIZAR - Nº 3
EDITAT PER SALVADOR COSTA
I LLERDA
1.850 PTS

